Temeljem članka 55., stavka 2. Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti (NN 119/22, 110/26) Znanstveno vijeće Instituta za medicinska istraživanja i medicinu rada na svojoj sjednici održanoj dana ---------- godine donosi

ETIČKI KODEKS INSTITUTA ZA MEDICINSKA ISTRAŽIVANJA I MEDICINU RADA

Preambula

Članak 1.

(1) Etičnost znanstvenika predstavlja temelj znanstvene djelatnosti. Etičkim kodeksom Instituta za medicinska istraživanja i medicinu rada (dalje u tekstu: Institut) utvrđuju se etička djela te postupak sprječavanja i sankcioniranja neetičkog postupanja zaposlenika Instituta.

(2) Etički kodeks Instituta (dalje u tekstu: Etički kodeks) sukladan je s načelima Europske povelje za istraživače i Europskim kodeksom postupanja pri očuvanju istraživačkog integriteta.

(3) Etički kodeks određuje etičnost kao skup načela, prava i obveza kojima se uređuju profesionalni i ljudski odnosi između znanstvenih, stručnih, administrativnih i ostalih zaposlenika Instituta. Potonje uključuje sljedeće temeljne vrijednosti: poštenje, izvrsnost i slobodu istraživanja, međusobno uvažavanje i ljudsko dostojanstvo, profesionalnu i osobnu odgovornost.

(4) Etički kodeks sadrži moralna načela i načela profesionalne etike kojima se trebaju ravnati u svom profesionalnom i javnom djelovanju svi zaposlenici Instituta

(5) Načela Etičkog kodeksa primjenjuju se na odgovarajući način i na sve druge osobe koje nisu zaposlenici Instituta, ali sudjeluju u radu i djelovanjima Instituta, ako se djelovanje i ponašanje tih osoba može izravno povezati s Institutom.

(6) Etički kodeks uređuje standarde ponašanja prilagođene potrebama Instituta, uzimajući u obzir načela slobode rada i očuvanja dostojanstva i ugleda Instituta.

Sadržaj Etičkog kodeksa

Članak 2.

Etički kodeks dijeli se na:

a. Temeljna načela u odnosu na moralno opravdano i moralno neprihvatljivo ponašanje u Institutu i u vezi s njegovim djelovanjem (glava II.);
b. Etička pravila u znanstvenom i stručnom radu u Institutu (glava III.);
c. Odredbe o sastavu Etičkog povjerenstva Instituta te o njegovoj ulozi u ocjeni primjene načela i pravila Etičkog kodeksa i usklađenosti ponašanja obveznika s načelima i pravilima Etičkog kodeksa (glave IV. i V.).

NACRT

Temeljni pojmovi

Članak 3.

(1) Pojedini pojmovi za potrebe Etičkog kodeksa imaju sljedeća značenja:
   a. „Etički kodeks" jest Etički kodeks Instituta za medicinska istraživanja i medicinu rada;
   b. „Institut" jest Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada;
   c. „Zaposlenici Instituta" jesu svi zaposlenici koji su temeljem ugovora o radu raspoređeni na znanstvena, suradnička, stručna, administrativna i druga radna mjesta prema unutarnjoj sistematizaciji Instituta;
   d. „Istraživač" podrazumijeva i odnosi se na zaposlenike Instituta na znanstvenim, suradničkim i stručnim radnim mjestima u sustavu znanosti, a prema unutarnjoj sistematizaciji Instituta;
   e. „Etičko povjerenstvo" Instituta tijelo je koje osniva i razrješuje Znanstveno vijeće Instituta, ima ulogu unapređenja etičkih standarda te brine o njihovu provođenju u Institutu.

(2) Izrazi koji se koriste u ovom Etičkom kodeksu, a imaju rodno značenje, koriste se neutralno i odnose se jednako na muški i na ženski spol.

Svrha Etičkog kodeksa

Članak 4.

(1) Svrha Etičkog kodeksa je promicanje vrijednosti specifičnih za rad i djelatnost Instituta. Etičkim kodeksom promiču se i štite etička načela i etičnost ponašanja. Vrijednosti koje su sadržane u ovom kodeksu obveza su svih ustrojstvenih oblika i zaposlenika Instituta kao i ustanove u cjelini.

(2) Radi ostvarenja cilja iz st. 1. ovoga članka, Etičko povjerenstvo daje mišljenja o ostvarivanju etičkih načela i standarda u Institutu, kako u načelnim pitanjima, tako i u pojedinim konkretnim predmetima te poduzima druge radnje i obavlja druge djelatnosti uređene ovim Etičkim kodeksom.

(3) Postupci propisani ovim Etičkim kodeksom ne uređuju prava, obveze i odgovornosti osoba koje u njima sudjeluju te nisu alternativa za građanske, kaznene, upravne i stegovne (disciplinske) postupke uređene zakonima i podzakonskim aktima Instituta.

(4) Mišljenje Etičkog povjerenstva izdano u postupku uređenom ovim Etičkim kodeksom djeluje svojim autoritetom i treba služiti tumačenju Etičkog kodeksa i promicanju etičnog ponašanja u Institutu kao i zaštiti etičkih načela.

(5) Mišljenje Etičkog povjerenstva nije upravni akt i nije obvezujuće za druga tijela Instituta.

(6) Kršenje odredbi i načela Etičkog kodeksa Instituta od strane zaposlenika Instituta predstavlja razlog za pokretanje stegovnog postupka i povlači za sobom stegovnu odgovornost.

NACRT

I. Temeljna načela i pravila

a) Načela moralno opravdanoga ponašanja u Institutu

Načelo mirnog uživanja prava

Članak 5.

Institut svakom zaposleniku mora jamčiti i osigurati uživanje svih ljudskih prava zajamčenih Ustavom i zakonima Republike Hrvatske.

Načelo poštivanja integriteta i dostojanstva osobe

Članak 6.

Svi zaposlenici Instituta trebaju biti poštovani kao osobe u skladu sa zajamčenim pravima na život, integritet i dostojanstvo. Svim zaposlenicima Instituta mora biti osigurano pravo na privatnost.

Načelo autonomije znanstvenog rada

Članak 7.

(1) Svim zaposlenicima Instituta treba priznati pravo na nesmetan rad, profesionalni razvoj i usavršavanje u skladu s osobnim mogućnostima i planovima, u mjeri u kojoj se pritom ne narušava isto pravo druge osobe. Institut je dužan nastojati da se za ostvarenje tog prava osiguraju odgovarajući uvjeti.

(2) Svi zaposlenici Instituta imaju obveze i odgovornosti prema drugima u smislu poštena, iskrena i
nepristrana ponašanja i prihvaćanja kriterija izvrsnosti u svim domenama radi ostvarivanja zajedničkoga dobra Instituta u cjelini.

Načelo jednakosti i pravednosti

Članak 8.

(1) Svaki zaposlenik Instituta treba se ponašati u skladu s načelom jednakosti i pravednosti na način koji isključuje svaku diskriminaciju, zlostavljanje, uznemiravanje ili iskorištavanje. Institut je dužan osigurati uvjete za ostvarivanje načela jednakosti i pravednosti.

NACRT

(2) Zaposlenici Instituta ne smiju zlouporabiti svoj autoritet i ne smiju dopustiti da osobni interesi i odnosi rezultiraju situacijama koje mogu utjecati na mogućnost objektivnoga prosuđivanja te etičkoga i profesionalnog obavljanja radnih obveza.

(3) Svim zaposlenicima Instituta treba osigurati jednake uvjete ostvarivanja profesionalnih obveza, iskazivanja intelektualnih sposobnosti i napredovanja.

Pravo na slobodu istraživanja i mišljenja

Članak 9.

(1) Institut priznaje slobodu temeljnim uvjetom i obilježjem u procesu znanstvenoga istraživanja i srodnih djelatnosti. Istraživači u svojim istraživanjima trebaju biti vođeni idejom slobode znanstvenog rada u duhu odgovornog, objektivnog i poštenog traganja za znanstveno utemeljenom istinom te stjecanja i distribucije znanja. Institut treba zaštititi sve zaposlenike od svakoga pokušaja sužavanja, ograničavanja ili uskraćivanja ove slobode u skladu s načelom slobode istraživanja definiranim u Povelji.

(2) Institut podupire i potiče slobodu mišljenja i izražavanja mnijenja kao temeljnu vrijednost u svim segmentima života i rada u ustanovi.

Načelo profesionalnosti

Članak 10.

(1) Od zaposlenika Instituta očekuje se da odgovorno, savjesno, profesionalno i etički besprijekorno ispunjavaju sve svoje obveze prema kolegama i ostalim djelatnicima u Institutu. U svojem djelovanju istraživači slijede načela objektivnosti, nepristranosti, razboritosti, korektnosti, dijaloga i međusobne tolerancije.

(2) Obveza je zaposlenika Instituta poštivanje kriterija stručnosti i izvrsnosti te u skladu s time stalno stručno usavršavanje unutar izabranoga profesionalnoga područja i utemeljivanje svih profesionalnih i etičkih prosudbi na dostupnim činjenicama, isključujući predrasude bilo koje vrste.

(3) Svi zaposlenici Instituta trebaju održavati i poticati suradnju u profesionalnim odnosima i nastojati na učinkovitom korištenju institutskih resursa težeći povećanju dobrobiti znanosti i Instituta i smanjivanju gubitaka uvijek kada je to moguće. Od svih zaposlenika Instituta očekuje se djelovanje u duhu zajedničkih ciljeva te sudjelovanje u djelatnostima izvan Instituta koje neće biti u sukobu s njihovim profesionalnim obvezama u Institutu, niti štetiti tim obvezama, kao ni ugledu Instituta.

(4) Verbalna i neverbalna komunikacija zaposlenika Instituta treba biti u skladu s njihovim profesionalnim zadaćama i ulogom.

MACRI

Načelo poštivanja zakona i pravnih postupaka

Članak 11.

(1) Od svih zaposlenika Instituta očekuje se poštivanje svih pravnih propisa i postupaka koji se tiču njihovih radnih obveza.

(2) Institut ima obvezu osigurati nužne uvjete za upoznavanje zaposlenika Instituta sa svim relevantnim pravilima koja se tiču njihovih obveza.

(3) U svim postupcima koji se odnose na ostvarenje načela i pravila iz Etičkog kodeksa ili su u vezi s njima, zaposlenicima Instituta o čijim se pravima i interesima radi treba osigurati mogućnost sudjelovanja u postupku, pravo da se izjasne o relevantnim navodima i iznesu svoje argumente te ravnopravan položaj u postupku u odnosu na druge sudionike koji se nalaze u istom ili usporedivom položaju.

(4) U slučajevima u kojima postoji neslaganje oko tumačenja i primjene načela Etičkog kodeksa, zaposlenici Instituta obvezni su nastojati da se sporna pitanja najprije riješe unutar sredine u kojoj je do problema došlo ili kod mjerodavnih tijela Instituta, u skladu s odredbama glave IV. i V. ovog Etičkog kodeksa. Obraćanje tijelima izvan Instituta treba se ograničiti na slučajeve u kojima je to primjereno i nužno.

(5) Etičko povjerenstvo dužno je pravodobno djelovati radi prevencije i suzbijanja povreda Etičkog kodeksa. U tu svrhu ono treba pokretati postupke i poduzimati druge radnje u granicama svoje nadležnosti te istražiti sve prijave u kojima se iznosi sumnja u etičnost ponašanja zaposlenika Instituta.

b) Neprihvatljiva ponašanja

Diskriminacija

Članak 12.

(1) Nedopustiv je svaki oblik neposredne i posredne diskriminacije temeljen na religiji, etničkoj i nacionalnoj pripadnosti, rasi, spolu, spolnoj orijentaciji, životnome stilu, imovinskom stanju, podrijetlu, obiteljskom i bračnom statusu, trudnoći, obiteljskim obvezama, životnoj dobi, invalidnosti, tjelesnom izgledu, političkom opredjeljenju i zdravstvenom stanju.

(2) Jedini kriteriji vrednovanja i napredovanja smiju biti stručnost, sposobnost i profesionalne zasluge te osposobljenost i rezultati u obavljanju određene vrste djelatnosti, poslova i zadaća.

(3) Nedopustiv je svaki oblik uskraćivanja važnih informacija potrebnih za rad kao i dodjeljivanje zadataka koji nisu u skladu s radnim mjestom, kvalifikacijama ili mogućnostima zaposlenika.

(4) Zaposlenici koji prijave bilo koji oblik neprihvatljivog ponašanja ili prijave nepravilnost trebaju biti zaštićeni od osvete i zamjeranja odnosno zabranjeno je pokretanje zlonamjernih postupaka protiv njih.

NACRT

Uznemiravanje

Članak 13.

(1) Zabranjen je svaki oblik uznemiravanja na radnom mjestu, neovisno o tome dovodi li do izolacije zaposlenika, narušavanja zdravlja ili prestanka radnog odnosa.

(2) Uznemiravanjem se osobito smatra uskraćivanje informacija i komunikacije nužne za rad, izoliranje i ignoriranje zaposlenika te izricanje prijetnji i neopravdanih kritika.

(3) Neprihvatljivo je svako spolno uznemiravanje.

(4) Uobičajena komunikacija, dobronamjerne šale i kritike kao i bliski osobni odnosi zaposlenika Instituta koji počivaju na pristanku i uzajamnom poštovanju dio su privatnosti te se ne smatraju uznemiravanjem. Treba, međutim, izbjegavati situacije u kojima takvi odnosi između zaposlenika Instituta mogu dovesti do kršenja pravila ovoga Etičkog kodeksa o objektivnosti i nepristranosti i sukobu interesa, posebno u odnosima između zaposlenika Instituta koji su u neposrednom hijerarhijskom odnosu koji uključuje ocjenjivanje tuđeg rada i dostignuća i/ili odlučivanje o statusu, profesionalnom napredovanju, pogodnostima i nagradama.

(5) Zaštita od uznemiravanja i diskriminacije regulirana je Pravilnikom o radu Instituta.

Predrasude

Članak 14.

(1) Svi zaposlenici Instituta trebaju biti objektivni i ne smiju dopustiti da rodne, dobne, rasne nacionalne i druge predrasude utječu na njihovu objektivnost u akademskim, istraživačkim, administrativnim, upravljačkim i svim drugim poslovima i djelovanjima.

(2) Ocjenjivanje djelatnosti i profesionalne kompetencije bilo kojeg zaposlenika Instituta ne smije počivati na predrasudama ni kriterijima koji nisu neposredno relevantni za obavljanje poslova radnog mjesta ili za profesionalne obveze.

III. Etička pravila u znanstvenom i stručnom radu

Ljudi u znanstvenim istraživanjima

Članak 15.

(1) Prije početka istraživanja koja uključuju ljude potrebno je pribaviti mišljenje nadležnog etičkog povjerenstva, u skladu s važećim propisima.

(2) U znanstvenom istraživanju koje uključuje ljude potrebno je pridržavati se načela važeće verzije Helsinške deklaracije[3], Europske povelje za istraživače[2], važećih zakonskih propisa te etičkih kodeksa primjenjivih na određene znanstvene discipline. Obveza je istraživača pratiti koji su

NACRT

propisi i njihove verzije važeći u trenutku podnošenja prijave etičkom povjerenstvu te ih se pridržavati.

(3) Osnovna je svrha istraživanja na ljudima unapređenje zdravlja, uključujući procjenu opasnosti za zdravlje, razjašnjavanje uzroka i nastanka poremećaja zdravlja, odnosno bolesti, te unapređenje profilaktičkih, dijagnostičkih i terapijskih postupaka. U njima dobrobit pojedinca ima prednost pred interesima znanosti i društva. Obveza je znanstvenika da u biomedicinskim istraživanjima štiti život, zdravlje, privatnost i dostojanstvo sudionika.

(4) Istraživanja u kojima su sudionici djeca moraju biti usklađena s važećom verzijom Etičkog kodeksa istraživanja s djecom koje donosi Vijeće za djecu Republike Hrvatske[4]. Pri tome treba obratiti pozornost na sve dodatne standarde koje taj kodeks propisuje te pribaviti potrebne dodatne dozvole i suglasnosti.

(5) Sudionik istraživanja ima pravo uvida u vlastite nalaze i/ili podatke i može bez posljedica i bez navođenja razloga u svako doba odustati od daljnjeg sudjelovanja u istraživanju.

(6) Sudionicima istraživanja jamči se zaštita privatnosti i povjerljivost osobnih podataka u skladu s važećim propisima. Kad god je moguće treba osigurati anonimnost sudionika u istraživanju.

Informirani pristanak

Članak 16.

(1) Istraživač koji provodi istraživanje obvezan je sudionike temeljito i na razumljiv način upoznati sa:

- svrhom i ciljevima istraživanja,
- postupkom istraživanja i ulogom sudionika,
- očekivanom koristi i mogućim rizicima,
- pravima sudionika u vezi pristupa vlastitim podacima,
- pravom slobodnog pristanka i odustajanja,
- kvalifikacijama istraživača, odgovornim osobama i kontaktima za komunikaciju,
- izvorima financiranja i potencijalnim sukobima interesa,
- odredbama za zaštitu privatnosti i povjerljivosti,
- nagradama i kompenzacijama za sudionike,
- drugim relevantnim aspektima istraživanja.

Nakon što upozna sudionike sa svim navedenim aspektima istraživanja, istraživač je dužan pribaviti potpisan informirani pristanak ispitanika.

(2) Informirani pristanak treba uključivati sve elemente iz stavka 1. ovog članka te privolu za obradu osobnih podataka. Informirani pristanak treba biti formuliran jednostavnim i razumljivim jezikom, kako bi sudionici mogli donijeti slobodnu i informiranu odluku o sudjelovanju u istraživanju.

(3) Ako zbog malodobnosti, poslovne nesposobnosti ili stanja svijesti sudionika nije moguće pribaviti potpisan informirani pristanak ispitanika, istraživač će ga zatražiti od njegova zakonskog zastupnika. Ako sudionik tijekom istraživanja postane sposoban za samostalno

MACRT

odlučivanje, istraživač mora za daljnja sudjelovanja u istraživanjima dobiti njegov pisani pristanak.

(2) Kod sudjelovanja djece do četrnaest godina obrazac informiranog pristanka prvo potpisuje roditelj/skrbnik, a potom dijete. Za djecu stariju od četrnaest godina obrazac informiranog pristanka prvo potpisuje dijete, dok roditelji moraju biti informirani o svim detaljima istraživanja u skladu sa stavkom 1. ovog članka. Ako Etičko povjerenstvo procijeni da je istraživanje posebno osjetljivo može zatražiti pisani pristanak roditelja i za djecu stariju od četrnaest godina. Posebno osjetljivim istraživanjem smatra se istraživanje koje, s obzirom na svoju temu, metode ili obilježja sudionika, može uključivati povećani rizik za prava, dobrobit ili dostojanstvo djeteta.[5] Informirani pristanak za djecu mora sadržavati relevantne informacije kao i u istraživanjima s odraslim sudionicima te biti pisan jezikom primjerenim dobi sudionika.

(3) Pri regrutaciji sudionika i informiranju o istraživanju važno je voditi računa o odnosima jasne ili implicitne moći. Posebno pažljivo treba pristupati potencijalnim sudionicima koji su u ovisnom ili podređenom položaju ili su ranjivi (npr. pacijenti, učenici, studenti, asistenti, zaposlenici u podređenim ulogama, nezaposlene osobe, pripadnici manjina, osobe s invaliditetom, djeca s poteškoćama u razvoju) kako bi njihovo sudjelovanje u istraživanju bilo zaista rezultat njihovog izbora i slobodne volje.

Životinje u znanstvenim istraživanjima

Članak 17.

(1) Prije početka istraživanja koja uključuju životinje potrebno je pribaviti mišljenje nadležnog etičkog povjerenstva, u skladu s važećim propisima.

(2) S laboratorijskim životinjama koje se koriste u istraživanjima treba postupati u skladu s važećim zakonskim propisima, etičkim načelima i relevantnim stručnim standardima za dobrobit životinja. U planiranju i provođenju istraživanja treba primjenjivati načela zamjene, smanjenja i poboljšanja (3R) kad god je to moguće.

(3) Istraživanja moraju biti osmišljena i provedena tako da bol, patnja, stres i ozljede životinja budu svedeni na najmanju moguću mjeru**.** Ako postoje alternativne metode ili modeli koji mogu zamijeniti uporabu životinja, oni se moraju najprije razmotriti i upotrijebiti.

(4) Svi koji sudjeluju u radu s laboratorijskim životinjama dužni su imati odgovarajuću stručnu obuku i voditi detaljan protokol pokusa. Protokol mora uključivati:

– uvjete smještaja i skrbi,

– opis predviđenih zahvata i postupaka,

– kriterije intervencije i humane krajnje točke definirane prema uvjetima vrste životinje i vrste postupka,

– metode praćenja dobrobiti životinja,

– osoblje odgovorno za provođenje i nadzor pokusa.

NACRT

(5) Životinja mora biti eutanazirana u skladu s prihvaćenim humanim standardima. Izbor metode eutanazije mora biti primjeren vrsti životinje i izveden od strane osoblja s odgovarajućom stručnom osposobljenošću.

Znanstveno nepoštenje

Članak 18.

(1) Znanstveno nepoštenje obuhvaća sljedeće postupke: namjerno izmišljanje, krivotvorenje i plagiranje u predlaganju, provođenju ili recenziranju istraživanja, ili u izvještavanju o rezultatima istraživanja.
(2) Znanstveno nepoštenje ne uključuje nenamjerne pogreške niti neslaganja u odabiru, provedbi i interpretaciji istraživačkih postupaka i metoda.

Izmišljanje

Članak 19.

(1) U znanstvenom/istraživačkom radu nije dopušteno izmišljanje (fabriciranje) podataka i rezultata i takvi postupci spadaju u ozbiljna kršenja načela etičkog ponašanja.
(2) Smatra se da je izmišljanje svako namjerno stvaranje podataka ili rezultata koji u stvarnosti ne postoje te njihovo predstavljanje, širenje i objavljivanje unatoč znanju o tome da oni u stvarnosti ne postoje.

Krivotvorenje

Članak 20.

(1) U znanstvenom/istraživačkom radu nedopustivo je svako krivotvorenje (falsificiranje).
(2) Krivotvorenje uključuje svako djelovanje kojim se manipulira materijalom istraživanja, opremom ili procesom istraživanja, mijenjaju ili izostavljaju podaci ili rezultati sa svrhom da se namjerno podese ili tendenciozno protumače rezultati znanstvenog istraživanja.

Plagiranje i autoplagiranje

Članak 21.

(1) U istraživačkom radu nije dopušteno plagiranje.
(2) Plagiranje je prisvajanje ili preuzimanje ideja, procesa, rezultata ili riječi drugih osoba bez priznavanja njihovog pravog izvora.
(3) Nije prihvatljivo dupliciranje ili prepisivanje vlastitih tekstova (autoplagiranje) bez navođenja prethodnog izvora takvog teksta.

NACRT

Povreda autorstva

Članak 22.

(1) Pravo na autorstvo znanstvenog ili stručnog rada temelji se na značajnom doprinosu razvoju ideje istraživanja, oblikovanju istraživanja, provedbi istraživanja, tumačenju rezultata istraživanja, mentorskom vođenju, kao i pisanju ili reviziji rada, uz spremnost preuzimanja odgovornosti za odgovarajući dio rada**.**

(2) Kao autori ili suautori objavljenog znanstvenog ili stručnog rada trebaju biti navedene sve i samo one osobe koje su ispunile uvjete iz stavka 1. ovoga članka te su dale suglasnost za objavu rada i preuzimanje autorstva.

(3) Povreda autorstva uključuje:

a. Prešućivanje autorstva – izostavljanje autora ili brisanje autora koji imaju pravo na suautorstvo;
b. Podmetanje autorstva – dopisivanje autora bez njihovog znanja i pristanka;
c. Poklonjeno autorstvo/ustupanje autorstva – navođenje kao autora osoba koje nemaju pravo na autorstvo i zahtjevi za takvim nezasluženim autorstvom.

Izmišljanje i prepravljanje dokumenata

Članak 23.

Izmišljanje i prepravljanje dokumenata i pogrešno predstavljanje znanstvenih i stručnih postignuća nije dopušteno i predstavlja ozbiljno kršenje načela etičnog ponašanja.

Članak 39.

Umjetna inteligencija

Članak 24.

(1) Umjetnu inteligenciju dozvoljeno je koristiti kao alat za potporu u znanstvenom radu i poslovnim procesima, pri čemu odgovornost za odluke, rezultate i posljedice uvijek snosi čovjek, a ne sustav umjetne inteligencije.

(2) Korisnici umjetne inteligencije dužni su jasno naznačiti njezinu upotrebu u znanstvenom radu ili pri donošenju odluka.

(3) Korištenje umjetne inteligencije ne smije dovesti do povrede etičnosti koje su definirane ovim Etičkim kodeksom te do radnji koje nisu dozvoljene propisima i zakonima Republike Hrvatske.

NACRT

(4) Zabranjeno je unositi povjerljive, osobne ili zaštićene podatke u sustave umjetne inteligencije koji bi mogao dovesti do povrede privatnosti, sigurnosti ili zakonskih obveza zaposlenika ili Instituta.

Primanje darova i drugih dobara

Članak 25.

(1) Zaposlenici Instituta ne smiju poticati darivanje, tražiti ni primati darove, bilo za sebe ili neku drugu osobu, ako postoji razborita pretpostavka da će se time posredno ili neposredno utjecati na objektivnost, ispunjavanje profesionalnih obveza te poštivanje profesionalnih prava i dužnosti.
(2) Obveza je zaposlenika Instituta otklanjati svaki pokušaj korupcije.

Sukob interesa

Članak 26.

(1) Zaposlenici Instituta trebaju izbjegavati svaki oblik sukoba interesa te voditi računa da obiteljski odnosi, blisko prijateljstvo, osobna neslaganja, antagonizmi ili slično mogu biti osnova za sukob interesa. U situacijama takvih odnosa trebaju u svojem profesionalnom djelovanju postupati osobito pažljivo i u skladu s najvišim etičkim standardima.
(2) Treba nastojati na neovisnosti djelatnosti koje se obavljaju izvan Instituta (koje uključuju financijske ili druge interese) kako one ne bi bile u sukobu s profesionalnim obvezama ili utjecale na integritet i objektivnost zaposlenika Instituta.
(3) Nedopustiv je bilo koji oblik nepotizma čime se djelovanje srodnika određene osobe stavlja u povlašteni položaj u odnosu na druge osobe koje raspolažu jednakim ili boljim sposobnostima.

Pravo na intelektualno vlasništvo

Članak 27.

(1) Potrebno je štititi pravo na intelektualno vlasništvo nad rezultatima istraživanja i prikupljenim podacima u sukladnosti s obvezama ugovora dotičnog znanstvenog istraživanja.

Transparentnost i povjerljivost

Članak 28.

NACRT

(1) Institut podupire i promiče transparentnost u propisima i djelovanju kao jednu od temeljnih vrijednosti. Sva pravila i odredbe kojima se definiraju prava i obveze zaposlenika Instituta trebaju biti precizna, jasna i dostupna.

(2) Svi zaposlenici Instituta trebaju uvažavati vrijednost transparentnosti, što uključuje dostupnost kriterija i postupaka evaluacije profesionalnih obveza (npr. profesionalno napredovanje, nagrađivanje za znanstveni i stručni rad).

(3) Svi zaposlenici Instituta koji temeljem svoje pozicije na Institutu raspolažu podacima sa statusom povjerljivosti trebaju trajno štititi tajnost takvih podataka. Podacima sa statusom povjerljivosti smatraju se oni čija tajnost proistječe iz potrebe zaštite prava zaposlenika Instituta i koji su zakonom, općim aktima Instituta ili odlukom nadležnog tijela donesenom na temelju tih propisa proglašeni povjerljivima. Ne dopušta se otkrivanje povjerljivih podataka drugim zaposlenicima Instituta kao ni bilo kojoj drugoj strani osim ako je takvo otkrivanje
nužno za uobičajeno obavljanje posla u Institutu ili ako postoji zakonska i profesionalna obveza da se takve informacije objave.

(4) Izvorni podaci dobiveni istraživanjem trebaju se pohraniti, obrađivati i koristiti tako da se spriječi njihov gubitak, uništenje ili zlouporaba, a čuvaju se u okviru razumnog i jasno određenog razdoblja[2]. Nakon objavljivanja rezultata, svi izvorni podaci moraju, u razumnim okvirima i uvažavajući njihovu povjerljivost i tajnost, biti dostupni na uvid Etičkom povjerenstvu.

Pravo i dužnost na kontinuirano usavršavanje i obrazovanje

Članak 29.

(1) Svi zaposlenici Instituta imaju pravo i dužnost unaprjeđivati svoje znanje i stručnost unutar izabranog područja djelovanja.

(2) Zaposlenici Instituta planiraju, provode i izvještavaju o svojim znanstvenim istraživanjima te stručnim, nastavnim i drugim profesionalnim djelatnostima u skladu s važećim profesionalnim, znanstvenim i etičkim standardima.

Profesionalno napredovanje

Članak 30.

(1) Procjena uspješnosti ostvarivanja profesionalnih obveza i profesionalne kompetencije bilo kojega zaposlenika Instituta treba biti objektivna i nepristrana te utemeljena na unaprijed definiranim i transparentnim kriterijima. Svaki zaposlenik Instituta treba temeljiti prosudbe o uvjetima napredovanja drugih članova isključivo na kriterijima koji su neposredno relevantni za obavljanu djelatnost ili profesionalne obveze, odnosno na pokazanoj stručnosti, talentu,

NACRT

profesionalnim zaslugama i rezultatima u obavljanju radnim mjestom propisane vrste radnih zadataka.

(2) Svaki oblik neposredne ili posredne diskriminacije u postupku evaluacije uvjeta profesionalnoga napredovanja te u samom postupku napredovanja smatra se nedopustivim.

(3) Institut treba svim zaposlenicima osigurati jednake uvjete napredovanja temeljem ispunjavanja profesionalnih obveza, nastojati stvoriti uvjete za pomlađivanje strukture zaposlenog kadra te poticati napredovanje i osamostaljivanje mlađih zaposlenika Instituta.

Javno nastupanje

Članak 31.

(1) Institut podupire pravo zaposlenika Instituta na javno nastupanje i slobodu izražavanja koje uključuje nastupe pred publikom, na radiju i televiziji, odgovorno i savjesno izražavanje svojih stavova u novinama, knjigama i časopisima te druge oblike djelovanja za dobrobit ustanove i društva u cjelini.

(2) Zaposlenici Instituta s višim znanstvenim stupnjem ili profesionalnim statusom ne smiju zabranjivati niti ograničavati osobne javne nastupe zaposlenicima Instituta s nižim znanstvenim stupnjem ili profesionalnim statusom, niti taj nastup ičime uvjetovati.

(3) Zaposlenici Instituta koji su ovlašteni javno nastupati te nastupaju u ime Instituta moraju jasno istaknuti da izlažu stavove Instituta. U svim oblicima javnih nastupa i djelovanja u kojima zaposlenici Instituta istupaju u ime ustanove ili je predstavljaju, očekuje se postupanje u sukladnosti s najvišim etičkim načelima i profesionalnim standardima.

Profesionalne dužnosti u nastavnom radu

Članak 32.

Zaposlenici Instituta koje sudjeluju u preddiplomskoj, diplomskoj i poslijediplomskoj/doktorskoj nastavi kao vanjski suradnici na sveučilištima u Hrvatskoj i u inozemstvu, imaju sljedeće dužnosti i obveze:

a. nastojati na postizanju i prenošenju visoke razine znanstvenih spoznaja iz svojega predmeta;
b. osigurati točnost, preciznost, reprezentativnost sadržaja predmeta i primjerenu poziciju predmeta unutar programa studija;
c. nastojati da studenti što djelotvornije postignu ciljeve predmeta;
d. ponuditi istovjetne mogućnosti unapređenja znanja koje svim studentima jamče podjednaki napredak;
e. obrađivati sve teme na otvoren, pošten i pozitivan način, a osobito teme koje studenti iz bilo kojeg razloga mogu smatrati osobito osjetljivima;

NACRT

f. doprinositi intelektualnom razvoju studenata unutar područja u kojem se nastava obavlja te izbjegavati sve djelatnosti koje bi mogle omesti taj razvoj;
g. osigurati studentima vrednovanje njihovog rada koje je valjano, otvoreno, pravedno i objektivno te pravodobno;
h. osigurati transparentnost i javnost ispita kao i objektivnost ocjenjivanja;
i. poštovati dignitet svojih kolega i u suradnji s njima raditi u interesu napredovanja studenata;
j. poštivati obrazovne ciljeve, strategije i standarde ustanove na kojoj poučava u interesu razvoja studenata;
k. suzdržavati se od zahtjeva za pristupanja ispitu prema uvjetima koji nisu sadržani u odredbama nastavnoga plana i programa, a osobito od nametanja uvjeta koji nastavniku donose osobnu ekonomsku i drugu korist;
l. uzimati u obzir mišljenje i ocjene studenata o svojoj nastavnoj kompetenciji u cilju unapređivanja kvalitete nastavnoga procesa;
m. savjesno i odgovorno vrednovati studentski rad i tijekom tog vrednovanja ni u kojem slučaju poticati, omogućavati ili tolerirati prepisivanje, plagiranje i nekritičko korištenje umjetne inteligencije, .

IV. Etičko povjerenstvo Instituta

Opća dužnost praćenja i provedbe Etičkog kodeksa Instituta

Članak 33.

(1) Etičko povjerenstvo Instituta dužno je promicati i brinuti za ostvarenje i unapređenje etičkih standarda u Institutu i provedbu ovog Etičkog kodeksa.
(2) Etičko povjerenstvo Instituta može u konkretnim slučajevima ili u vezi načelnih pitanja tumačenja i primjene ovog Etičkog kodeksa zatražiti mišljenje od drugih tijela koja se bave etikom izvan Instituta.

Etičko povjerenstvo Instituta

Članak 34.

(1) Članove Etičkog povjerenstva Instituta imenuje Znanstveno vijeće, na rok od četiri godine.
(2) Etičko povjerenstvo sastoji se od pet članova od kojih je najmanje jedan vanjski član iz akademske zajednice, a koji nije zaposlenik Instituta.
(3) Etičko povjerenstvo ima predsjednika kojeg biraju članovi povjerenstva među sobom.
(4) Etičko povjerenstvo može donijeti Poslovnik o radu i djelovanju Etičkog povjerenstva Instituta uz suglasnost Znanstvenog vijeća i ravnatelja Instituta.

NACRT

V. Postupak pred Etičkim povjerenstvom Instituta

Zahtjev za davanje mišljenja

Članak 35.

(1) Etičko povjerenstvo provodi postupak temeljem pisanog zahtjeva radi davanja mišljenja o etičnosti i sukladnosti s načelima i odredbama Etičkog kodeksa u vezi s:
- određenim djelovanjem ili ponašanjem,
- prijavom institucijskih, nacionalnih ili međunarodnih znanstvenoistraživačkih projekata,
- nadopunom ili proširenjem znanstvenoistraživačkih projekata za dijelove za koje nisu prethodno dobivene suglasnosti nadležnih etičkih povjerenstava,
- prijavom doktorskih disertacija i drugih kvalifikacijskih radova.

Etičko povjerenstvo o zahtjevu odlučuje donošenjem mišljenja u pisanom obliku.

(2) Zahtjev za prosudbu etičnosti u obliku mišljenja mogu podnijeti svi zaposlenici Instituta, kao i vanjski subjekti.

(3) Zahtjev za prosudbu etičnosti mora biti određen i precizno opisan te mora sadržavati načelno etičko pitanje o kojem se traži mišljenje te konkretne okolnosti slučaja, uključujući djelovanje, ponašanje ili istraživanje za koje se traži prosudba. Uz zahtjev se prilažu relevantne isprave i materijali, odnosno navode se odredbe Etičkog kodeksa u vezi s kojima se osobito traži mišljenje.

(4) Zahtjev za prosudbu etičnosti znanstvenih istraživanja i kvalifikacijskih radova mora sadržavati
i:
– naslov projekta, istraživanja ili kvalifikacijskog rada,
– ime voditelja istraživanja i/ili pristupnika,
– sažetak ili hipotezu istraživanja,
– metode istraživanja,
– suglasnost/i predstojnika organizacijskih jedinica ustanova u kojima će se istraživanje provoditi.

(5) Kada se istraživanje provodi u suradnji s drugim ustanovama, potrebno je postupiti na sljedeći način:
a. ako voditelj istraživanja podnosi zahtjev ovom Etičkom povjerenstvu, mišljenja etičkih povjerenstava suradnih ustanova mogu se dostaviti naknadno;
b. ako se samo dio istraživanja provodi na Institutu, uz zahtjev se prilaže mišljenje etičkog povjerenstva ustanove voditelja istraživanja.

Iznimno, Etičko povjerenstvo može u slučaju iz točke (b) izdati mišljenje i prije zaprimanja mišljenja etičkog povjerenstva ustanove voditelja istraživanja.

(6) U zahtjevu za prosudbu etičnosti u istraživanjima treba jasno označiti vrstu istraživanja (A, B, C ili kombinacija) i opisati uvjete kako je navedeno na za to predviđenom obrascu i u skladu

NACRT

s člancima 15., 16. i 17. Etičkog kodeksa. Ovisno o vrsti istraživanja, zahtjevi moraju obuhvaćati sljedeće stavke:

A. ISTRAŽIVANJA S LJUDIMA KOJA UKLJUČUJU PRIKUPLJANJE BIOLOŠKIH UZORAKA

1. Ciljevi istraživanja
2. Obrazloženje o potrebi provođenja istraživanja s ljudima, procjena potencijalnih rizika i očekivane koristi za sudionike, uključujući zdravstvene i psihološke aspekte te postoje li alternativne metode;
3. Opis regrutacije sudionika i upoznavanja sudionika sa svrhom istraživanja te načinom dobivanja suglasnosti za sudjelovanje. Priložiti obrazac informiranog pristanka i navesti odgovornu osobu za provedbu istraživanja;
4. Opis zaštite privatnosti i anonimnosti sudionika i njihovih podataka;
5. Metodologija istraživanja, protokol prikupljanja bioloških uzoraka, uz utvrđenje stručnog osoblja koje će provoditi uzimanje uzoraka;
6. Postupci u slučaju neželjenih događaja;
7. Način zbrinjavanja biološkog otpada;
8. Dugoročno pohranjivanje bioloških uzoraka (ako se planira): svrha, trajanje čuvanja, način pristupa, zaštita privatnosti i anonimnosti.

B. ISTRAŽIVANJA S LJUDIMA KOJA NE UKLJUČUJU PRIKUPLJANJE BIOLOŠKIH UZORAKA

1. Ciljevi istraživanja
2. Obrazloženje o potrebi provođenja istraživanja na ljudima, procjena potencijalnih rizika i očekivane koristi za sudionike, uključujući zdravstvene i psihološke aspekte te postoje li alternativne metode;
3. Opis regrutacije sudionika i upoznavanja sudionika sa svrhom istraživanja i načinom dobivanja suglasnosti za pristanak. Priložiti obrazac informiranog pristanka i navesti odgovornu osobu za provedbu istraživanja;
4. Opis zaštite privatnosti i anonimnosti sudionika i njihovih podataka;
5. Metodologija istraživanja;
6. Postupci u slučaju neželjenih događaja.

C. ISTRAŽIVANJA S POKUSNIM ŽIVOTINJAMA

1. Ciljevi istraživanja
2. Obrazloženje o potrebi istraživanja na laboratorijskim životinjama i postoji li alternativni model istraživanja;
3. Detaljan protokol pokusa na životinjama koji obuhvaća:
    a. uvjete držanja životinja i skrb o njima;
    b. predviđene zahvate i postupke;
    c. humane krajnje točke i parametre praćenja za studiju;
    d. mjesto izvođenja pokusa i zaduženo osoblje, postupci eutanazije;
4. Način zbrinjavanja biološkog otpada.

NACRT

Postupanje povjerenstva

Članak 36.

(1) Nakon zaprimanja zahtjeva iz čl. 35. ovog Etičkog kodeksa, Etičko povjerenstvo će razmotriti zahtjev u roku od 30 dana odnjegova primitka.

(2) Povjerenstvo može od podnositelja zahtjeva zatražiti dodatna razjašnjenja, obavijesti i relevantnu dokumentaciju kada procjeni da je to potrebno, posebno za istraživanja u kojima su sudionici malodobne osobe, trudnice, dojilje i druge osobito ranjive skupine. Povjerenstvo može po potrebi zatražiti očitovanje i dodatna razjašnjenja od zainteresiranih osoba ili tijela vezanih uz podneseni zahtjev.

(3) Ako podnositelj zahtjeva traži ispitivanje etičnosti ponašanja u znanstvenom i stručnom radu određenog zaposlenika ili skupine zaposlenika Instituta, tim osobama mora se omogućiti da se izjasne o relevantnim navodima i iznesu svoje argumente.

(4) Nakon što prouče svu relevantnu dokumentaciju, članovi Etičkog povjerenstva raspravljaju o zahtjevu koji je predmet postupka, zauzimaju stajalište o sadržaju mišljenja i donose mišljenje u pisanom obliku.

(5) Etičko povjerenstvo Instituta izdaje svoje mišljenje isključivo na temelju navoda i podataka iz zahtjeva, priloga uz zahtjev i dodatnih razjašnjenja i očitovanja podnositelja zahtjeva i drugih osoba. Povjerenstvo ne provjerava navode iz zahtjeva i očitovanja niti ima istražne ovlasti utvrđivati činjenice po vlastitoj inicijativi. Ako se navodi o činjenicama iz zahtjeva i navodi o činjenicama iz očitovanja razlikuju, a o istinitosti spornih tvrdnji se ne može zaključiti iz materijala koji su podneseni u postupku, Etičko povjerenstvo će tu okolnost navesti u svome mišljenju te se ograničiti na davanje stava o načelnom pitanju.

(6) Ako je u zahtjevu zatraženo mišljenje o sukladnosti određenog ponašanja s izričito navedenim odredbama Etičkog kodeksa, Etičko povjerenstvo dužno je svoje mišljenje dati o sukladnosti s tim odredbama, no ovlašteno je mišljenje proširiti i na sukladnost ponašanja s drugim načelima i pravilima Etičkog kodeksa.

Mišljenje

Članak 37.

(1) Temeljem zahtjeva iz članka 35. ovog Etičkog kodeksa, Etičko povjerenstvo Instituta donosi svoje mišljenje u pisanom obliku i dostavlja ga podnositelju zahtjeva. Jedan primjerak mišljenja pohranjuje se u arhivu Instituta zajedno sa zahtjevom i cjelokupnom priloženom dokumentacijom. Dokumentacija iz ovog stavka smatra se povjerljivom i dostupna je isključivo ovlaštenim osobama, u skladu s propisima o zaštiti osobnih podataka i načelima Etičkog kodeksa.

NACRT

(2) Pri donošenju mišljenja članovi Etičkoga povjerenstva trebaju nastojati postići konsenzus svih članova. Etičko povjerenstvo donosi mišljenje javnim glasovanjem natpolovičnom većinom članova Etičkoga povjerenstva Instituta. Ako mišljenje nije doneseno jednoglasno, članovi povjerenstva koji su imali različite stavove od većine ovlašteni su svoja izdvojena mišljenja priložiti uz mišljenje povjerenstva.

(3) Mišljenje se donosi najkasnije u roku od 60 dana od dana primitka zahtjeva iz članka 35. ovog Etičkog kodeksa. Ako je Etičko povjerenstvo zatražilo dodatna razjašnjenja i obavijesti rok se računa od primitka traženoga, no i tada mišljenje mora biti dano najkasnije u roku od 90 dana od primitka zahtjeva.

(4) Mišljenje mora sadržavati sljedeće podatke:

a. Opis zahtjeva i pitanja o kojima je povjerenstvo raspravljalo;
b. Navode o načelima i pravilima Etičkog kodeksa koje je povodom zahtjeva povjerenstvo uzelo u obzir;
c. Stav povjerenstva o tome je li ponašanje opisano u zahtjevu u skladu s Etičkim kodeksom ili nije;
d. Razloge za mišljenje povjerenstva;
e. Datum donošenja mišljenja.

(5) Ako je u mišljenju utvrđeno da određeno ponašanje nije u skladu s načelima i pravilima Etičkog kodeksa, ono može sadržavati još i:

a. Ocjenu Etičkog povjerenstva o nesukladnosti i težini povrede etičkih načela uzrokovane takvim ponašanjem;
b. Stav Etičkog povjerenstva o načinima na koje se moglo izbjeći nesukladnost ponašanja s Etičkim kodeksom i/ili o mjerama koje bi mogle doprinijeti tome da do takvih povreda kodeksa u budućnosti ne dolazi.

(6) Ako je u mišljenju Etičkog povjerenstva utvrđeno da određeno ponašanje zaposlenika Instituta nije u skladu s načelima i pravilima Etičkoga kodeksa, mišljenje se obavezno dostavlja Znanstvenom vijeću i ravnatelju Instituta na daljnje postupanje.

(7) Iznimno, ako Etičko povjerenstvo zaključi da na temelju zahtjeva i drugih primljenih podataka nije moguće donijeti mišljenje, da nije nadležno za davanje mišljenja ili iz bilo kojeg drugog razloga ne može ili ne želi donijeti mišljenje, dužno je o tome u roku iz stavka 3. ovog članka obavijestiti podnositelja zahtjeva te detaljno navesti razloge ne donošenja mišljenja.

NACRT

VI. Prijelazne i završne odredbe

Članak 38.

(1) Stupanjem na snagu ovog Etičkog kodeksa prestaje važiti Etički kodeks Instituta za medicinska istraživanja i medicinu rada od 10. studenoga 2011. godine i Izmjene i dopune

Etičkog kodeksa Instituta za medicinska istraživanja i medicinu rada od 30. studenoga 2016. godine.

(2) Svi postupci započeti pred Etičkim povjerenstvom prije stupanja na snagu ovog Etičkog kodeksa završiti će se prema odredbama Etičkog kodeksa koji je bio na snazi kada su započeti.

Članak 39.

(1) Ovaj Etički kodeks stupa na snagu osmog dana od dana objave na mrežnim stranicama Instituta i oglasnoj ploči Instituta.

Članak 40.

(1) Ovaj Etički kodeks može se mijenjati i dopunjavati na način i u postupku koji je propisan za njegovo donošenje.

NACRT

Predsjednik Znanstvenog vijeća Instituta

Prof. dr. sc. Branko Petrinec

Utvrđuje se da je Etički kodeks Instituta za medicinska istraživanja i medicinu rada, objavljen na mrežnom disku Instituta i oglasnoj ploči Instituta dana _____ te da je isti stupio na snagu dana _____.

Ravnateljica Instituta

prof. dr. sc. Ana Lucić Vrdoljak

NACRI